

Professional ethics in education

Vol 1 no 1

winter 1400

0121 Professional ethics in education centers, with emphasis on the statement of the second step of the Islamic Revolution

Farhad Nazari¹

Abstract

In the field of education, the vacuum of a charter of professional ethics is felt that is local and appropriate to the needs of the system and the Islamic Revolution, and the purpose of this study is to identify and present this model based on the statement of the second step of the revolution. In this research, using the method of collecting information in a library and using the advantages of the Foundation's data theorizing strategy in the field of information analysis, the statement of the second step of the Supreme Leader's revolution is examined and all categories, concepts and following The concepts of the values of professional ethics in the field of education are enumerated based on this statement and are classified as a charter. In the statement of the second step of the revolution, 22 basic values and 21 practical values were summarized in 5 categories of individual, social, professional education, training centers, education centers. According to the ultimate goals of the statement, observance of these requirements and values of professional ethics will lead to selfimprovement in the first place, to socialization in the second degree, and to civilization in the third degree .

Keywords: professional ethics, education, training, statement of the second step of the revolution.

¹. PHD of Persian Language and Literature, employee and lecturer of Farhangian University of Hamadan. Email: nazari2523@gmail.com

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

فرهاد نظری^۱

(صفحات ۱۲۶ - ۱۵۶)

چکیده

در حوزه تعلیم و تربیت، خلاء یک منشور اخلاق حرفه‌ای احساس می‌شود که بومی و متناسب با نیازهای نظام و انقلاب اسلامی باشد و هدف این پژوهش شناسایی و ارائه این الگو براساس بیانیه گام دوم انقلاب است.

در این پژوهش با استفاده از روش جمع آوری اطلاعات، به صورت کتابخانه ای و استفاده از مزیت استراتژی نظریه پردازی داده بنیاد در حوزه تجزیه و تحلیل اطلاعات، به بررسی بیانیه گام دوم انقلاب مقام معظم رهبری، پرداخته شده و کلیه مقولات، مفاهیم و زیر مفاهیم ارزش‌های اخلاق حرفه‌ای حوزه تعلیم و تربیت را براساس این بیانیه، احصا نموده و به صورت طبقه بندی، به عنوان یک منشور تبیین شده است. در بیانیه گام دوم انقلاب، ۲۲ ارزش اساسی و ۲۱ ارزش کاربردی در ۵ مقوله اخلاق حرفه‌ای فردی، اجتماعی، تربیت، تعلیم، مراکز تعلیم و تربیت جمع بندی شد. براساس اهداف غایی بیانیه، رعایت این بایسته ها و ارزش های اخلاق حرفه ای در درجه اول، به خودسازی و در درجه دوم، به جامعه سازی و در درجه سوم به تمدن سازی منجر خواهد شد.

واژه های کلیدی: اخلاق حرفه ای، تعلیم، تربیت، بیانیه گام دوم انقلاب.

^۱ دکتری زبان و ادبیات فارسی، کارمند و مدرس دانشگاه فرهنگیان همدان. رایانامه: nazari2523@gmail.com -

شماره تلفن همراه ۰۹۱۸۳۱۴۸۰۵۶

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

۱- مقدمه و طرح مسأله

مباحث اخلاقی از زمان وجود انسان بر روی زمین آغاز شده است. از حضرت آدم (ع) تا سایر پیامبران الهی یکی پس از دیگری به تهذیب نفوس و تکمیل اخلاق - که خمیر مایهٔ سعادت انسان هاست - پرداختند، اما بزرگ ترین معلم اخلاق، پیامبر اسلام (ص) می باشد که با شعار « اِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ » (مجلسی، ۱۳۸۸، ج ۱۶: ۲۱۰) مبعوث شد و خداوند تعالی در مورد ایشان فرموده است که « وَ اِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ؛ اخلاق تو بسیار عظیم و شایسته است » (قلم (۶۴): ۴) قطعاً اخلاق نبوی را باید اخلاق قدسی و الهی بشماریم.

از آنجا که مسائل مطرح شده در بیانیه گام دوم عمدتاً اشاره به بحث منابع انسانی و به ویژه جوان گرایی دارد و منابع انسانی همراه با اخلاق حرفه ای، یکی از مهم ترین مؤلفه های پیشرفت و رشد دانشگاه ها و مراکز تعلیم و تربیت است. از جمله شاخص های مهم تمدن اسلامی، نقش محوری اخلاق و معنویت است. در اهمیّت بررسی واژه های اخلاق و معنویت در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، همین بس که بسامد این کلمات (اخلاق و معنویت)^۱ نسبت به واژه های دیگر قابل توجه و ملاحظه است. حسین خنیفر با اشاره به سفارش مقام معظم رهبری (مدّ ظلّه العالی) به بحث معنویت و اخلاق، بیان می کند که: « این محور بر اخلاق حرفه ای متجلی می شود، هر انسانی که مبادی معنویت، مناسکی و اخلاق باشد آسیب نخواهد دید ». (خنیفر، حسین، ۲۰ آذر ۱۳۹۸)

رهبر معظم انقلاب (مدّ ظلّه العالی) در مرحله اول سه نکته مهم و کلید واژه را ذکر می کنند که عین آن را در گام دوم نیز یادآور می شوند که عبارتند: از تهذیب نفس و اخلاق و در واقع خودسازی، جامعه پردازی و سپس تمدن سازی است. بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در واقع یکی از اساسی ترین منشورهای این نظام است که سه مرحله را برای این نظام تبیین می کند. مرحله آغاز انقلاب اسلامی ایران، دورانی که بدون الگو،

^۱ بسامد واژه اخلاق در بیانیه ۲۱ بار و معنویت ۱۲ بار است.

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

پیشینه و تجربه به زیبایی و درستی، ترکیب جمهوریت و اسلامیت را ابداع کرده و به جهانیان، نمونه جدید حکومت‌داری را عرضه نمود.

به فرمایش رهبر انقلاب، مرحله اول زمینه ای برای حال کنونی و فعلی ماست. حال فعلی ما مشحون از عزت، قدرت و مقاومت به معنای رمز پیروزی و زمینه ساز مرحله سوم است تا ان شاءالله گام نهایی را برداریم. برای مرحله دوم صرف نظر از دستاوردهای مرحله اول به نکات مهمی اشاره دارند و آن امیدواری، بیداری و جوشش انقلابی است. جوشش انقلابی به معنای یک انقلاب سیستماتیک و منظم در ساحت فرد، سیاست، اجتماع و حکومت و به معنای ساختن، نه به معنای تاختن و خراب کردن است. از آنجا که رهبر معظم انقلاب توجه خاصی به جوان‌گرایی دارند، به جوانان توصیه کرده اند تاریخ و به خصوص تاریخ ۱۵۰ تا ۲۰۰ سال اخیر را بخوانند و بدانند که غرب و استکبار وقتی که می‌خواست به ایران سیطره پیدا کند با چماق و مقوله علم و فناوری وارد صحنه شد، پس هم اکنون جوانان ما باید در زمینه پژوهش و علم جهادی و اجتهادی پیش بروند. در عقلانیت دینی، جوامع انسانی زمانی به سمت پیشرفت و تعالی حرکت می‌کنند که نه تنها زیرساخت و هسته اصلی مذکور یعنی اخلاقیات را نفی یا سرکوب نکرده، بلکه آن هسته را تقویت و گسترش دهند طوری که مردم آن جامعه در تمام ابعاد زندگی از جمله حرفه، کار، زندگی، تعلیم و تربیت و ... در درجه اول به انسان‌هایی اخلاقی و انسانی تبدیل شوند.

از این رو با توجه به این عقلانیت، سؤال محوری این پژوهش آن است که:

براساس نظرات و اندیشه رهبری معظم (مدّ ظلّه العالی) به عنوان یک مجتهد جامع الشرایط، در بیانیه گام دوم انقلاب، مقولات و مفاهیم ارزش‌های اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت کدامند و دارای چه طبقه بندی و سطوحی هستند؟

اهمیت پرداختن به موضوع اخلاق حرفه ای در حوزه تعلیم و تربیت با توجه به رویکردها و ایدئولوژیک جامعه اسلامی، امری بدیهی است؛ کشور ایران، براساس معماری رهبر کبیر انقلاب، کشوری است که داعیه انقلاب اسلامی داشته و می‌باید در پی تحقق اهداف نهایی آن باشد. بدین منظور تولید الگوهای بومی، جزء نیازهای

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

اساسی انقلاب اسلامی است. منشورهای اخلاق حرفه‌ای نیز می‌باید براساس این نیاز انقلاب اسلامی تعریف شوند و منشورهای اخلاق حرفه‌ای حوزه‌ی تعلیم و تربیت بایستی براساس آن، مورد بازنگری قرار بگیرند؛ بنابراین در حال حاضر خلاء یک منشور اخلاق حرفه‌ای حوزه‌ی تعلیم و تربیت بومی و متناسب با نیازهای نظام و انقلاب اسلامی احساس می‌شود.

بنابراین هدف این پژوهش ارائه‌ی الگوی اخلاق حرفه‌ای در حوزه‌ی تعلیم و تربیت براساس بیانیه‌ی گام دوم انقلاب است. تولید و نشر چنین منشوری با توجه به فرمایشات معظم له، افق جدیدی را برای مراکز علمی و پژوهشی کشور باز نموده و جهت‌گیری‌های درستی را برای آن‌ها ایجاد می‌نماید تا به اهداف عالی انقلاب اسلامی؛ یعنی شکل‌گیری تمدن اسلامی دست پیدا نماید. رهبر فرزانه انقلاب در بیانیه‌ی گام دوم انقلاب نظرات ارزشمندی را پیرامون اخلاق حرفه‌ای حوزه‌ی تعلیم و تربیت تأثیر و نقش آن در جامعه ایراد فرموده‌اند که در این مقاله به بررسی این موضوع پرداخته می‌شود. از این رو، تمایز این پژوهش ناظر به هدفی است که دنبال می‌نماید و دیگر اینکه مبتنی بر منویات و فرمایشات مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) با تأکید بر بیانیه‌ی گام دوم انقلاب است و به عنوان یکی از اولین آثار در این حوزه نگارش شده است؛ بنابراین سؤالات این تحقیق به صورت زیر است:

۱- ارزش‌های اخلاق حرفه‌ای حوزه‌ی تعلیم و تربیت مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) در بیانیه‌ی گام دوم، دارای چند سطح یا طبقه کلی می‌باشند؟

۲- مولفه‌ها، مقولات و مفاهیم اخلاق حرفه‌ای حوزه‌ی تعلیم و تربیت از منظر مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) در بیانیه‌ی گام دوم هر چیست و در چه طبقات و سطوحی قرار می‌گیرد؟

برای پاسخ به این سؤالات ابتدا مروری بر ادبیات اخلاق حرفه‌ای شده است. سپس با استفاده از مزیت استراتژی نظریه پردازی داده بنیاد در حوزه تجزیه و تحلیل

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

اطلاعات، به بررسی بیانیه گام دوم انقلاب پرداخته شده و در نهایت منشور ارزش های اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت، از این منظر تبیین شده است.

۲- ادبیات نظری

۲-۱- مبانی نظری پژوهش

با عنایت به اینکه انسان دارای شأن، شغل و موقعیت ویژه ای در جامعه می باشد؛ لذا باید در کسب و احراز فضائل و نیز دوری از رذائل اخلاقی، بیشتر بکوشد. برای نهادینه سازی اخلاق در فرهنگ مراکز تعلیم و تربیتی، نیازمند ترویج مستمر و اثربخش اخلاق در همه ارکان مراکز علمی و پژوهشی (مدیران، کارکنان، استادان، اندیشمندان، دانشجویان، شرح وظایف، آیین نامه ها، ساختار و...) هستیم.

در مورد واژه اخلاق تعاریف متنوع و گوناگونی، ارائه شده است برخی اخلاق را در دو مفهوم عام آن به کار می‌برند: اولین مفهوم اینکه اخلاق « مجموعه موازین و معیارهای تعیین شده از سوی شرع است که در امر سازندگی روابط انسان به کار می آید و موجب رشد می‌گردد و معنی دوم اینکه فرد در برقراری ارتباط با دیگران اعم از خانواده، محیط کار و اجتماع به ضوابطی قائل گردد ». (ملکی، ۱۳۹۵: ۱۳) برخی دیگر مانند قرامکی مفاهیم گوناگونی برای اخلاق قائلند: « عده ای اخلاق را ترمز می‌انگارند و می‌گویند که اگر ما اخلاقی باشیم؛ در رقابت‌ها عقب می‌مانیم؛ چون رقبای ما پایبند اخلاق نیستند، عده‌ای قائل به سرسره‌انگاری اخلاق هستند و فکر می‌کنند که اگر بخواهند اخلاقی باشند؛ همیشه باید عقب‌تر بروند و هزینه بدهند و نه تنها جلوی پیشرفتشان گرفته می‌شود؛ بلکه عقب ماندگی هم پیدا می‌کنند، در کشور ما رایج‌ترین انگاره، پند انگاری است. اخلاق، اولاً دانش است و در آن حرف بی حساب و بی دلیل نمی‌توان زد و حتماً باید روشمند عمل کنیم؛ ثانیاً دانشی است که باید به تشخیص معضلات اخلاقی بپردازد». (قرامکی، ۱۳۹۴: ۹)

اگر به تعاریفی که در مورد اخلاق به طور خاص یا عام که در منابع گوناگون، ارائه شده دقت نماییم؛ تشابهات و اشتراکات قابل توجهی در آن تعاریف به چشم می‌خورد،

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

لیکن اگر بخواهیم تعریفی از اخلاق بیان کنیم که در بحث مورد نظر ما یعنی «اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت» جای تأمل و دقت نظر داشته باشد و از سوی دیگر به نوعی جمع بندی تعاریف ارائه شده باشد؛ به تعریف زیر بسنده می کنیم: اخلاق عبارت است از «الگوی رفتار ارتباطی درون شخصی و برون شخصی مبتنی بر رعایت حقوق طرف مقابل». (ملکی، ۱۳۹۵: ۱۵) و اگر این تعریف را مورد نظر قرار دهیم؛ واژه هایی کلیدی مانند رفتار ارتباطی، درون شخصی، برون شخصی و حقوق طرف مقابل، نظیران را جلب می نماید؛ زیرا تعلیم و تربیت در یک ارتباط دو طرفه اتفاق می افتد و لازم است که به این مقوله توجه خاص نمود.

رهبر معظم انقلاب در بخشی از بیانیه می فرمایند: «معنویت به معنی برجسته کردن ارزش های معنوی از قبیل: اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و در جامعه است، و اخلاق به معنی رعایت فضیلت هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمندان، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است. معنویت و اخلاق، جهت دهنده همه حرکات و فعالیت های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است.» (حسینی خامنه ای، ۱۳۹۷: ۳۷) ایشان، در بیان دیگر اخلاق را اصل و اساس می دانند و در سخنانی دیگر، هویت و شاکله اصلی جامعه را هویت اخلاقی آن می دانند.^۱

صاحب نظران و اندیشمندان، تعاریف بسیاری را برای اخلاق حرفه ای بیان نموده اند که از آن جمله، به صورت اختصار می توان به موارد زیر اشاره نمود:

« اخلاق که مجموعه ای از باید ها و نبایدها و جزء فطریات و بدیهیات عقلی بشر است؛ یکی از مهمترین هدف های پیامبران در نظر قرآن است؛ زیرا اعتلا و سعادت انسان در گرو پایبندی و آراستگی به اخلاق الهی است، تا جایی که پیامبر اکرم (ص) هدف از بعثت خود را تکمیل کرامت های اخلاقی بیان فرموده اند» (مشایخی پور، ۱۳۹۰: ۳۸) واژه اخلاق، روزمره و فراوان به کار برده می شود و به روشن سازی

^۱ دبیدار با رئیس و مدیران سازمان صداوسیما، ۱۱ آذر ۱۳۸۹

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

بیشتری نیاز دارد علم اخلاق با مطالعه علمی در ارتباط است که بیشتر اصول، ارزش ها و هنجارها را برای زندگی و عمل انسان مدنظر قرار می دهد. (نوربرگ و جانسون، ۲۰۰۷: ۲۷۸) دانشمندان اخلاق، در متون اسلامی این واژه را در معانی متعددی به کار برده اند یکی از معانی بسیار رایج تر این است که «صفات یا ملکات نفسانی که در نفس انسان رسوخ کرده و پایدار شده باشد و باعث می شود، کارهای متناسب با آن صفات به طور خودجوش و بدون نیاز به تفکر و تأمل از انسان صادر شود» (ابن مسکویه، ۱۳۷۱: ۲۳) و در تعریف و تعبیری دیگر «اخلاق، علمی است که سرچشمه های اکتساب صفات نیک و راه مبارزه با صفات بد و آثار هر یک را در فرد و جامعه مورد بررسی قرار می دهد». (هدایتی و دیگران، ۱۳۹۰: ۳۷) رعایت اخلاق در تمام امور سازمان و تأثیر آن بر کارایی و اثربخشی سازمان مورد توافق محققان قرار گرفته است. (بهشتی فر و دیگران، ۱۳۸۹: ۲)

« اخلاق حرفه ای از شاخه های مهم اخلاق کاربردی است. در تعریف اخلاق کاربردی گفته اند؛ بخشی از اخلاق که به مباحث و معضلات عملی، به نحو خاص و مستقیم عطف توجه می کند». (فرامرز قرامکی، ۱۳۸۷: ۱۵۶) و در تعریفی دیگر آمده است که «اخلاق حرفه ای مجموعه ای از اصول و استانداردهای سلوک بشری است که رفتار افراد و گروه ها را تعیین می کند. در حقیقت، اخلاق حرفه ای یک فرآیند تفکر عقلانی است که هدف آن محقق کردن این امر است که در سازمان چه ارزش هایی را چه موقع باید حفظ و اشاعه نمود. اخلاق حرفه ای نوعی تعهد اخلاقی و وجدان کاری نسبت به هر نوع کار، وظیفه و مسئولیت است». (داودی و بهادری، ۱۳۹۶: ۱۶۸) و از نظرگاه دیگر « اخلاق حرفه ای مجموعه ای از آیین نامه ها و مقرراتی است که عمل اخلاقی را برای آن حرفه مشخص و خاص تعریف می کند و چارچوبی برای عمل و قضاوت اخلاقی یا غیراخلاقی هر حرفه محسوب می شود.» (بشیری و دیگران، ۱۳۹۸: ۲۱۱) و فرامرز قرامکی در تألیف دیگر خود بیان می دارد که « مسئولیت پذیری در محیط زندگی شغلی را اخلاق حرفه ای می نامیم» (فرامرز قرامکی و دیگران، ۱۳۹۵: ۷۱) برخی از پژوهش ها نیز مؤلفه هایی برای اخلاق حرفه ای عنوان می نمایند؛ که

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

قابل توجه و بررسی است: « اخلاق حرفه‌ای دارای هشت مؤلفه اساسی می باشد که عبارت اند از: اخلاق عدالت محوری، اخلاق حمایت محوری، اخلاق فکری، اخلاق فایده محوری، اخلاق آموزشی، اخلاق ارتقاء سازمانی، اخلاق وظیفه محوری و در نهایت اخلاق حقوق محوری است». (موسوی و دیگران، ۱۳۹۵: ۸۹) نقطه مشترک تعاریف فوق، این است که اخلاق حرفه‌ای در حقیقت، نوعی وجدان کاری و مسئولیت پذیری شغلی است که براساس چارچوب، اصول و مقررات باشد.

۲-۲- مفهوم اخلاق حرفه‌ای

اخلاق حرفه‌ای یکی از مسائل اساسی همه جوامع بشری است. در حال حاضر، متأسفانه در جامعه ما در محیط کار کمتر به اخلاق حرفه‌ای توجه می‌شود. جامعه ما نیازمند آن است تا برای تحقق ویژگی‌های اخلاق حرفه‌ای مانند ایثار، گذشت، کمک رسانی، دلبستگی به کار، روحیه مشارکت و اعتماد، ایجاد تعامل با یکدیگر و... فرهنگ‌سازی شود. « امروزه یکی از مهم ترین متغیرها در موفقیت هر مراکز تعلیم و تربیت، رعایت اخلاق به عنوان تنظیم کننده روابط میان انسان‌ها است». (بیک زاده و دیگران، ۱۳۹۳: ۳)

امروزه بسیاری از کشورها در جهان صنعتی به این بلوغ رسیده‌اند که به تحقیقات درباره اخلاق حرفه‌ای جایگاه ویژه‌ای بدهند؛ زیرا بی‌اعتنایی به مسائل اخلاقی و فرار از مسئولیت‌ها و تعهدات اجتماعی، باعث از بین رفتن این ویژگی می شود.

وقتی از حوزه فردی و شخصی به حوزه کسب و کار گام می‌نهیم، سخن از اخلاق حرفه‌ای یا اخلاق شغلی به میان می‌آید؛ مانند: اخلاق پزشکی، اخلاق معلمی، اخلاق علمی، اخلاق پژوهشی، اخلاق مهندسی و نظایر آن. « اخلاق حرفه ای مجموعه ای از ویژگی های رفتاری است که منجر به رعایت حقوق مشترک همکاران و مشتریان می شود و در موضوعاتی چون خیرخواهی، رعایت حدود قانونی، عدم سوءاستفاده از حرفه و قابلیت اعتماد تجلی می یابد». (میرکمالی، ۱۳۸۹: ۲۵۴)

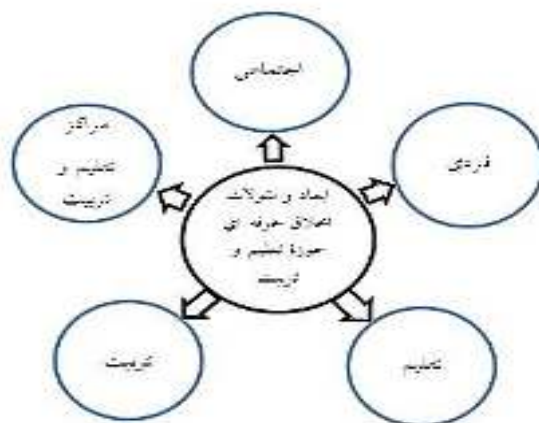
در ابتدا مفهوم اخلاق حرفه‌ای به معنای اخلاق کار و اخلاق مشاغل به کار می‌رفت. اخلاق حرفه ای، متعهد شدن انرژی ذهنی و روانی و فیزیکی فرد یا گروه به

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

ایده جمعی است در جهت اخذ قوا و استعداد درونی گروه و فرد برای توسعه به هر نحوی است.

اخلاق حرفه‌ای یکی از شعبه‌های جدید اخلاق است که می‌کوشد به مسائل اخلاقی حرفه‌های گوناگون پاسخ داده و برای آن اصولی خاص دارد. «مسئولیت پذیری در محیط زندگی شغلی را اخلاق حرفه‌ای می‌نامیم. اخلاق حرفه‌ای، همانند اخلاق خانواده و اخلاق شهروندی از اقسام اخلاق کاربردی است و خود بر حسب گوناگونی مشاغل و حرفه‌ها، تنوع می‌یابد.» (قرامکی و دیگران، ۱۳۹۵: ۷۱) اخلاق حرفه‌ای به مسائل و پرسش‌های اخلاقی و اصول و ارزش‌های اخلاقی یک نظام حرفه‌ای می‌پردازد و ناظر بر اخلاق در محیط حرفه‌ای است. اخلاق فردی، مسئولیت‌پذیری فرد است در برابر رفتار فردی خود است. این اخلاق، دربرگیرنده مجموعه‌ای از احکام ارزشی، تکالیف رفتار و سلوک و دستورهایی برای اجرای آن‌هاست.

در این پژوهش از حیث عملیاتی، اخلاق حرفه‌ای، به مجموعه‌ای از گزاره‌ها و ارزش‌های اخلاق حرفه‌ای در حوزهٔ تعلیم و تربیت با تأکید بر بیانیهٔ گام دوم انقلاب، در پنج مقولهٔ اخلاق حرفه‌ای فردی، اجتماعی، تعلیم، تربیت، مراکز تعلیم و تربیت جمع بندی می‌شود. البته از شاهد مثال و آوردن بیانات مستند معظم‌له، در مورد هر کدام از این مقولات، به دلیل رعایت اختصار، خودداری می‌شود.

نمودار ۱- ابعاد و مقولات اخلاق حرفه‌ای حوزهٔ تعلیم و تربیت در بیانیهٔ گام دوم انقلاب

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

۳-۲- مزیت وجود اخلاق حرفه ای در حوزه تعلیم و تربیت

اخلاق حرفه‌ای محتاج یک نظام اخلاقی است. در جهان، نظام‌های اخلاقی مختلفی وجود دارد. اخلاق حرفه‌ای نقش راهبردی در موفقیت معطوف به آینده مراکز تعلیم و تربیت دارد و دوری از آن‌ها مراکز تعلیم و تربیت را سخت آسیب پذیر و متضرر کرده است. دستیابی مراکز تعلیم و تربیت به اخلاق حرفه‌ای موجب مزیت استراتژیک می‌شود. مراکز تعلیم و تربیت از طرفی خواهان اخلاق هستند و از طرف دیگر اخلاق ورزی و پایبندی به اخلاقیات را مشکل ساز می‌بینند و این مهمترین مانع این مراکز، در روی آوردن به اخلاق حرفه ای است. مشکل عمده مراکز تعلیم و تربیت، مهارت مواجهه با مسایل اخلاقی است. در حقیقت « مهم‌ترین توقع ما از دانش اخلاق حرفه-ای، رشد است. اخلاق حرفه‌ای به عنوان یک حوزه تخصصی اخلاق عام است». (قرامکی، ۱۳۹۴: ۱۱ و ۹) البته لازم به یادآوری است که، دو واژه حرفه و شغل، گاهی به صورت مترادف و به معنای پیشه و کار، استفاده و تلقی می‌شوند. اما رویکرد دقیق این دو واژه، دارای دو مفهوم متمایز و البته مرتبط هستند. در حالی که « حرفه علاوه بر مؤلفه های شغل، حداقل از شش مؤلفه دیگر برخوردار است: دانش تخصصی، تجربه شغلی، مهارت، توانایی، نگرش متمایز و تعهد حرفه ای یا مرام اخلاقی ». (فرامرزی قرامکی، ۱۳۹۳: ۶۸) حرفه گرایی رمز و راز ماندگاری حرفه ای ها و زمینه توسعه کشورهاست و به همین دلیل کشورها بر حرفه گرایی تأکید دارند تا شغل گرایی، در حقیقت حرفه گرایی اراده و عزم یک ملت برای ارتقای کیفی همه مشاغل بوده است. در کشورهایی که سیاست شغل گرایی رایج است توسعه خاصی در مقایسه با کشورهای حرفه گرا ندارند.

۳- روش شناسی تحقیق

استراتژی پژوهشی و روش تحلیل این تحقیق، تئوری داده بنیاد یا روش رویش نظریه است. « نظریه پردازی داده بنیاد، روشی پژوهشی برای علوم اجتماعی است که

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

توسط دو جامعه شناس آمریکایی، گلیسر^۱ (۱۹۳۰م.) و استراوس^۲ (۱۹۱۶-۱۹۹۶م.) تدوین شده است. (دانایی و امامی، ۱۳۸۶: ۷۲) این استراتژی، گرایش به تحقیق کیفی دارد که با همکاری گلیسر و استراوس رشد و توسعه یافته است. روش‌ها و رویه‌های منظم، پژوهشگر را قادر می‌سازد. تا نظریه مستقل بسازد؛ نظریه ای که با معیارهای علمی مطابقت نماید. در حالی که رویه‌ها چنان طراحی شده اند که دقت تحلیلی و قاطعیت را فراهم می‌سازد، خلاقیت نیز عنصر مهمی است. خلاقیت، محقق را قادر می‌سازد تا سؤال‌های داده‌ها را مطرح کند و با مقایسه‌هایی، به بصیرت‌هایی درباره پدیده و به تنظیم نظری داده‌ها نائل آید.

در این پژوهش، سه فرآیند، از ابتدا تحلیلی مشخص دارد که رویه‌های نمونه‌گیری نوعاً براساس آن‌ها انتخاب می‌شوند. این سه فرآیند عبارت‌اند از: کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی (الوانی و دیگران، ۱۳۸۶) همچنین این استراتژی می‌تواند با رویکرد استراوس و کوربین^۳ و رویکرد گلیسر انجام بگیرد که محقق می‌بایست به مدل پیشنهادی آن‌ها در کدگذاری محوری دست پیدا نماید ولی در رویکرد استراوس و کوربین چنین قیدی وجود ندارد. لذا با توجه به هدف اصلی تحقیق، که شناسایی یک سری مؤلفه‌ها و ارزش‌های اخلاق حرفه‌ای حوزه‌ی تعلیم و تربیت است و نه رسیدن به مدل خاص و همچنین تبیین یک نظریه بود، لذا رویکرد انتخابی در این تحقیق، براساس رویکرد استراوس و کوربین تنظیم شده است و دلیل انتخاب استراتژی نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، این است که این استراتژی در مقایسه با سایر استراتژی‌های تحقیق کیفی همچون تحلیل مضمون، از قوت و مزیت‌های تحلیلی بالایی مانند کدگذاری داده‌ها، برخوردار هست و می‌توانیم فرآیند تحقیق را به خوبی در جهت نشان دادن یافته‌های تحقیق برای مخاطب به تصویر بکشیم.

¹ Glaser

² Strauss

³ Corbyn

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

۲-۳- روش جمع آوری اطلاعات

روش جمع آوری اطلاعات در این تحقیق، به صورت کتابخانه ای است، بدین منظور با مراجعه به مقالات، کتاب بیانیه گام دوم، بیانات مقام معظم رهبری (مدّ ظله العالی) در پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری گردآوری گردید.

۴- یافته های مقاله

۴-۲- کدگذاری باز

۴-۲-۱- نمونه تئوریک: مفاهیم اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت در بیانیه

گام دوم انقلاب اسلامی

در کد گذاری باز نمونه تئوریک، متن کتاب ۴۸ صفحه ای بیانیه گام دوم انقلاب، مبنای پژوهش قرار داشت. کدهای مربوط به کدگذاری باز به مفاهیم خاصی اشاره دارد. حرف نخست « ب » اشاره به متن بیانیه گام دوم دارد که در جدول ۱ مشخص شده است. عدد بعد از حرف « ب » اشاره به زیرمفهوم ها نمونه های تئوریک در شماره صفحات کتاب بیانیه گام دوم انقلاب، دارد.

جدول ۱- نمونه های تئوریک

ردیف	نمونه تئوریک	نشانه
۱	ایثار	b۲۵ - b۳۷
۲	اخلاص	b۲۴ . b۳۷
۳	توکل	b۳۷
۴	دانایی	b۱۵ . b۳۵ . b۴۱ . b۴۴
۵	حکمت	b۴۶ . b۴۶
۶	نظم	b۱۴
۷	ابتکار	b۳۰ . b۳۴
۸	تواضع	b ۳۷
۹	مسئولیت پذیری	b۱۵ . b ۳۰ - b۳۷ . b۳۷ . b۳۸ . b۴۰

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

b۳۷	خیرخواهی	۱۰
b۳۷ .b۱۵	گذشت	۱۱
.b۲۸.b۲۸.b۲۷.b۲۷.b۲۶.b۲۶.b۲۵.b۲۵.b۲۵.b۲۴.b۲۴.b۱۶.b۱۵ .b۴۱.b۴۰ .b۳۸.b۳۷.b۳۴.b۳۴.b۳۱.b۳۱.b۳۰.b۳۰.b۳۰.b۳۰.b۳۰ .b۴۷.b۴۷.b۴۵.b۴۴.b۴۴.b۴۴.b۴۱	جوان گرایی	۱۲
b۲۵ .b۱۳	روحیه برادری	۱۳
b۴۵	قانون گرایی	۱۴
b۳۴	تکریم	۱۵
b۴۳.b۳۷.b۳۴ .b۲۴ .b۱۴	خدامحوری	۱۶
.b۳۸.b۳۸ .۳۷ .b۳۷ .b۳۷ .b۳۳ .b۳۰ .b۲۶ .b۲۴ .b۱۷ .b۱۳ .b۳۸	معنویت	۱۷
.b۳۷.b۳۷.b۳۷.b۳۷.b۳۵.b۳۳.b۳۰ .b۲۶.b۲۵.b۲۵.b۲۵.b۲۴.b۱۳ .b۴۷.b۴۵ .b۳۸ .b۳۸ .b۳۸ .b۳۸ .b۳۸	اخلاق	۱۸
b۳۵ .b۱۹	اعتقاد	۱۹
.b۴۵.b۴۵.b۴۵.b۴۵.b۴۵.b۴۵ .b۳۴.b۳۳ .b۱۸ .b۱۳	ازادی و آزادی خواهی	۲۰
b۴۳.b۱۴.b۱۳	قاطعیت و حساسیت	۲۱
b۴۵.b۳۹ – b۳۰ .b۳۰ .b۱۶ .b۱۵ .b۱۴	عملگرایی	۲۲
.b۴۷ .b۴۳ .b۳۸ .b۳۷ .b۳۲.b۳۱ .b۲۷ .b۱۳ .b۱۲	تلاش و کوشش	۲۳
.b۴۷ .b۴۶ .b۳۱ .b۳۰ .b۲۸ – b۲۸ .b۲۶ .b۲۴ .b۱۹	جهادی	۲۴
b۴۳ .b۴۲ .b۴۲ .b۴۲ .b۴۲ .b۴۱ .b۴۱ .b۳۳ .b۲۶ .b۲۵ .b۱۷	فساد ستیزی	۲۵
۴۶ .b۴۱ .b۴۰ .b۲۹ .b۲۹ .b۱۲	صبر و مقاومت	۲۶
b۴۵ .b۳۱ .b۳۰	اندیشمندی	۲۷
b۴۷ .b۳۸	هوشمندی	۲۸
b۱۳	عقلانیت	۲۹
b۲۰ .b۱۴	با اراده	۳۰

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

b۳۱ .b۳۰ .b۲۰ .b۱۴ .b۱۱	همت و اراده	۳۱
b ۳۹ .b۲۰ .b۲۰ .b۱۹	مدیریت جهادی	۳۲
b۴۴ .b۳۴ .b۳۴ .b۳۴ .b ۳۳ .b۳۰ .b۱۷ .b۱۶ .b۱۶ .b۱۵	آینده نگری	۳۳
.b۳۲ .b۳۲	خردگرایی	۳۴
b۳۱ .b۳۰ .b۳۰ .b۲۸ .b۲۸ .b۲۷ .b۱۸ .b۱۸ .b۱۸ .b۱۲۵ .b۱۴ .b۱۴ .b۱۱ .b۱۱ b۴۷ .b۴۶ .b۴۴ .b۴۲ .b۳۱ .	روحیه انقلابی	۳۵
.b۴۴ .b۴۴ .b۳۴ .b۳۴ .b۳۴ .b۳۳ .b۳۳ .b۳۱ .b۲۸ .b۲۴ .b۱۸ .b۴۷	امیدواری	۳۶

گام بعدی، استخراج مفاهیم و مقوله ها از نمونه های تئوریک جدول را می توان در جدول ۲ مشاهده نمود.

در مجموع در نمونه گیری تئوریک، ۵ مقوله و ابعاد اصلی ۳۶ مفهوم و تعداد ۲۱۳ زیر مفهوم به شرح زیر استخراج شده است:

جدول ۲ - ظهور ابعاد و مقوله ها از مفاهیم استخراج شده در نمونه تئوریک جدول ۱

مقوله و ابعاد	مفاهیم	نشانه و زیر مفهوم	مقوله و ابعاد	مفاهیم	نشانه و زیر مفهوم
	ایثار	b۲۷ - b۲۵	۳	اعتقاد	b۳۵ .b۱۹
	اخلاص	b۲۷ .b ۲۴		معنویت	b۲۶ .b۲۴ .b۱۷ .b۱۳ b۲۷ .b۲۷ .b۳۳ .b۳۰ b۳۸ .b۳۸ .۳۷ .b۲۷ b۳۸
۱ فردی	توکل	b۳۷	تربیت	اخلاق	۲۵ .b۲۵ .b۲۵ .b۲۴ .b۱۳ b۳۰ .b۲۶ .b۲۵ .b b۳۷ .b۳۷ .b۳۵ .b۳۳ b۳۸ .b۳۸ .b۳۷ .b۳۷ b۴۵ .b۳۸ .b۳۸ .b۳۸ b۴۷

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

.b۳۶.b۳۴ .b۲۴ .b۱۴ b۴۳	خدایمحموری		b۴۴.b۴۱.b۳۵.b۱۵	دانایی	
.b۱۹.b۱۹ – b۱۸ .b۱۴ .b۴۳ .b۳۷ .b۳۱ .b۲۵	ایمان		b۳۴ .b۳۰	اینتکار	
.b۴۳.b۱۴.b۱۳	قاطعیت وحساسیت	۴ مراکز تعلیم و تربیتی	.b۱۴	نظم	
.b۳۰.b۱۶ .b۱۵ .b۱۴ b۴۵.b۳۹ – b۳۰	عملگرایی		b۳۲ .b ۳۷	اعتماد به نفس	
، b۴۳ b.۴۲b	سلامت اداری		b۳۷	تواضع	
.b۱۳.b۱۲ .b۳۷ .b۳۲.b۳۱.b۲۷ .b۴۷ .b۴۳ .b۳۸	تلاش و کوشش		.b۳۷ .b۳۷ b۳۰ .b۱۵ b۴۰ .b۳۸	مسئولیت پذیری	۲ اجتماعی
۲۸.b۲۸.b۲۶.b۲۴.b۱۹ .b۴۷.b۴۶.b۳۱.b۳۰.b	جهادی	b۳۷	خیرخواهی		
.b۴۱ .b۳۳ .b۲۶ .b۲۵ .b۱۷ .b۴۲ .b۴۲ .b۴۲ .b۴۲ .b۴۱ b۴۳	فساد ستیزی	b۳۷ .b۱۵	گذشت		
۴۵.b۳۴.b۳۳.b۱۸.b۱۳ .b۴۵.b۴۵.b۴۵.b۴۵.b b۴۵	آزادی و آزادی خواهی	.b۲۵ .b۱۳	روحیه برادری		
b۳۴	تکریم	b۴۵	قانون گرایی		
.b۱۴.b۱۴.b۱۱.b۱۱ .b۱۸.b۱۸.b۱۸.b۱۲۵ .b۳۰ .b۲۸ .b۲۸.b۲۷۷ b۳۰	روحیه انقلابی	.b ۱۱ .b۱۳ .b۴۶	حفظ آرمان ها		

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

<p>۴۶.ب۴۴.ب۴۲.ب۳۱.ب۳۱ ب۴۷.ب</p>				
<p>ب۴۵ .ب۳۱ .ب۳۰</p>	اندیشمندی	۵	<p>.ب۲۵ب۲۴.ب۲۰.ب۱۶.ب۱۵ .ب۲۶.ب۲۶ب۲۵.ب۲۵.ب۲۵ .ب۳۰.ب۲۸.ب۲۸ب۲۷.ب۲۷ ۳۱ب۳۱.ب۳۰.ب۳۰.ب۳۰.ب۳۰ ب۳۸.ب۳۷ب۳۴.ب۳۴.ب۳۱.ب .ب۴۴.ب۴۴.ب۴۱ب۴۱.ب۴۰. .ب۴۷.ب۴۷.ب۴۵ب۴۴</p>	<p>جوان گرای</p>
<p>ب۴۷ .ب۳۸</p>	هوشمندی	تعلیم		
<p>ب۱۳</p>	عقلانیت			
<p>ب۴۱ .ب۴۱ .ب۴۵</p>	تصمیم گیری			
<p>.ب۱۴.ب۲۰ .ب۱۴ب۱۱ .ب۳۱ .ب۳۰ .ب۲۰</p>	همت و اراده			
<p>.ب۳۱ .ب۲۸ .ب۲۴ .ب۱۸ .ب۳۴ .ب۳۳.ب۳۳ .ب۳۳ .ب۴۴ .ب۴۴ .ب۳۴ .ب۳۴ ب۴۷</p>	امیدواری			
<p>b ۳۹ .ب۲۰ .ب۲۰ .ب۱۹</p>	مدیریت جهادی		<p>ب۲۵ب۲۴.ب۲۰.ب۱۶.ب۱۵ ۲۶.ب۲۶ب۲۵.ب۲۵.ب۲۵. .ب۲۸.ب۲۸ب۲۷.ب۲۷.ب ب۳۰.ب۳۰.ب۳۰.ب۳۰.ب۳۰ ۳۴.ب۳۴.ب۳۱.ب۳۱ب۳۱. ۴۱ب۴۱.ب۴۰.ب۳۸.ب۳۷b .ب۴۵ب۴۴.ب۴۴.ب۴۴.ب .ب۴۷.ب۴۷</p>	<p>جوان گرای کمک رسانی</p>
<p>.ب۲۳ .ب .۲۳ب۱۳ b .ب۳۰.۲۳ب۲۴ .ب۲۳ .ب۴۳ ، b ۳۹ .ب۳۹ ۴۳ b ۴۳ .ب۴۳</p>	عدالت		<p>۳۸ b۳۷.ب۲۲.ب</p>	
<p>.ب۱۷ .ب۱۶ .ب۱۶ .ب۱۵ .ب۳۴ .ب۳۴ .b ۳۳ .ب۳۰ ب۴۴ .ب۳۴</p>	آینده نگری			

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

b۳۲ .b۳۲	خردگرایی				
----------	----------	--	--	--	--

با توجه به جدول ۱ نمونه گیری تئوریک، تعداد ۵ مفهوم و ۳۴ زیر مفهوم جدید به شرح زیر اضافه شد.

- ۱- ذیل مقوله « فردی » زیرمفهوم های « احساس وظیفه، پژوهش و دانش، مصلحت، هشیاری، سازگاری، راستگویی، خلق نیکو، انعطاف، منبع الطبع، قدر خود را دانستن، پرانگیزه » اضافه شد.
- ۲- ذیل مقوله « اجتماعی » زیرمفهوم های « عبرت از گذشته، قدرت و نشاط کاری، وجدان آرمان خواه، کمک به نیازمندان، مهربانی با دیگران، ذکر و دعا، حقوق عمومی، دفاع از اقلیت ضعیف، جوانمردی، داوطلبی، کارآمدی، کارگزاران، فعالان، سرعت عمل، همت و اراده » اضافه شد.
- ۳- ذیل مقوله « تربیت » زیرمفهوم های « ما می توانیم، فضیلت، رویکرد دینی، ارزش معنوی، شعور معنوی، وجدان اخلاقی شاکر، تقوی و دوری از حرام، دوری از سبک زندگی غربی، ارزش دینی، دل نورانی، معرفت اسلامی » اضافه شد.
- ۴- ذیل مقوله « مراکز تعلیم و تربیت » زیرمفهوم های « انفعال ناپذیر، تصمیم گیری، منطقه ای اندیشیدن و جهانی عمل کردن، تلاش جهادی، تلاش همه جانبه، انگیزه جهادی، جهت گیری انقلابی و جهادی، جهاد علمی، آزادی اجتماعی، منزلت اجتماعی، احترام » اضافه شد.
- ۵- ذیل مقوله « تعلیم » زیرمفهوم های «مدیریت جهادی، جوشش انقلابی، رهبری آسمانی، کاردانی، آرمان خواهی انقلابی، نظریه نظام انقلابی، مروت انقلابی، جریان انقلابی، نگاه انقلابی، انگیزه انقلابی، زهد انقلابی، موضع انقلابی، ساده زیستی، قلب نورانی، نگاه امیدوارانه، امیدبخشی، مدیریت خردمندانه، گام های استوار، آینده سازی، امید به آینده، مدیریت کارآمد و خردمند و پر انگیزه » اضافه شد.

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

- ۶- زیر مفهوم « پاک دستی » از مقوله « تربیت » حذف شده و به مفهوم « سلامت اداری » در مقوله « مراکز تعلیم و تربیت » اضافه شد.
- ۷- ذیل مقوله « مراکز تعلیم و تربیت » مفهوم « سلامت اداری » اضافه شد و خود به عنوان یک مفهوم با زیر مفهوم « پاک دستی » تشکیل گردید.
- ۸- ذیل مقوله « تعلیم » مفهوم « عدالت » اضافه شد و خود به عنوان یک مفهوم با زیر مفهوم های « مبارزه با بی عدالتی، استقرار عدالت، توزیع عدالت محور، عدالت در صدر اهداف بعثت، » تشکیل گردید.
- ۹- ذیل مقوله « فردی » مفهوم « اعتماد به نفس » اضافه شد و خود به عنوان یک مفهوم تشکیل گردید.
- ۱۰- ذیل مقوله « اجتماعی » مفهوم « کمک رسانی » اضافه شد و خود به عنوان یک مفهوم با زیر مفهوم های « فعالیت نیکوکاری، کمک به نیازمند، کمک به نهادهای اجتماعی » تشکیل گردید.
- ۱۱- ذیل مقوله « تعلیم » مفهوم « همت » با مفهوم « اراده » با ۷ هفت زیر مفهوم تلفیق و ادغام شد.
- ۱۲- ذیل مقوله « تعلیم » مفهوم « تصمیم گیری » با زیر مفهوم های « تصمیم سازی، تصمیم گیری و عمل کردن » تشکیل شد.
- ۱۳- ذیل مقوله « اجتماعی » مفهوم « حفظ آرمان ها » اضافه شد و خود به عنوان یک مفهوم با زیر مفهوم های « حفظ ارزش های انقلابی، پایبندی به شعارهای انقلاب، » تشکیل گردید.

جدول ۳- جمع بندی مقولات و مفاهیم و زیر مفهوم های استخراج شده در مرحله کفایت

نظری

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

مقوله و ابعاد	مفاهیم	زیر مفهوم ها	مقوله و ابعاد	مفاهیم	زیر مفهوم ها
۱ فردی	ایثار	احساس وظیفه، پژوهش و دانش، مصلحت، هشیاری، سازگاری، راستگویی، خلق نیکو، انعطاف، منبع الطبع، قدر خود را دانستن، پرانگیزه	۳ تربیت	اعتقاد	فضیلت، رویکرد دینی، ارزش معنوی، شعور معنوی، وجدان اخلاقی شاکر، تقوی و دوری از حرام، دوری از سبک زندگی غربی، ارزش دینی، دل نورانی، معرفت اسلامی، ما می توانیم،
	اخلاص			معنویت	
	توکل			اخلاق	
	دانایی			خداحوری	
	حکمت			ایمان	
	ابتکار				
	نظم				
۴ مراکز تعلیم و تربیت	تواضع	مراکز تعلیم و تربیت	۴	فاطعیت و حساسیت	انفعال ناپذیر، تصمیم گیری، منطقه ای اندیشیدن و جهانی عمل کردن، تلاش جهادی، تلاش همه جانبه، انگیزه جهادی، جهت گیری انقلابی و جهادی، جهاد علمی، آزادی اجتماعی، منزلت اجتماعی، احترام
	اعتماد به نفس			سلامت اداری	
				تلاش و کوشش	

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

	جهادی		عبرت از گذشته، قدرت و نشاط کاری، وجدان آرمان خواه، کمک به نیازمندان، مهربانی با دیگران، ذکر و دعا، حقوق عمومی، دفاع از افشار ضعیف، جوانمردی، داوطلبی، کارآمدی، کارگزاران، فعالان، سرعت عمل، همت و اراده	روحیه برادری	اجتماعی و محیطی
	فساد ستیزی			خیرخواهی	
	آزادی و آزادی خواهی			مسئولیت پذیری	
	تکریم			گذشت	
مدیریت جهادی، جوشش انقلابی، رهبری آسمانی، کاردانی، آرمان خواهی انقلابی، نظریه نظام انقلابی، مروت انقلابی، جریان انقلابی، نگاه انقلابی، انگیزه انقلابی، زهد انقلابی، موضع انقلابی، ساده زیستی، قلب نورانی، نگاه امیدوارانه، امیدبخشی،	روحیه انقلابی	۵ تعلیم		قانون گرایی	
	آینده نگری			حفظ آرمان ها	
	خرد گرایی			جوان گرایی	
	هوشمندی			کمک	
	عقلانیت				

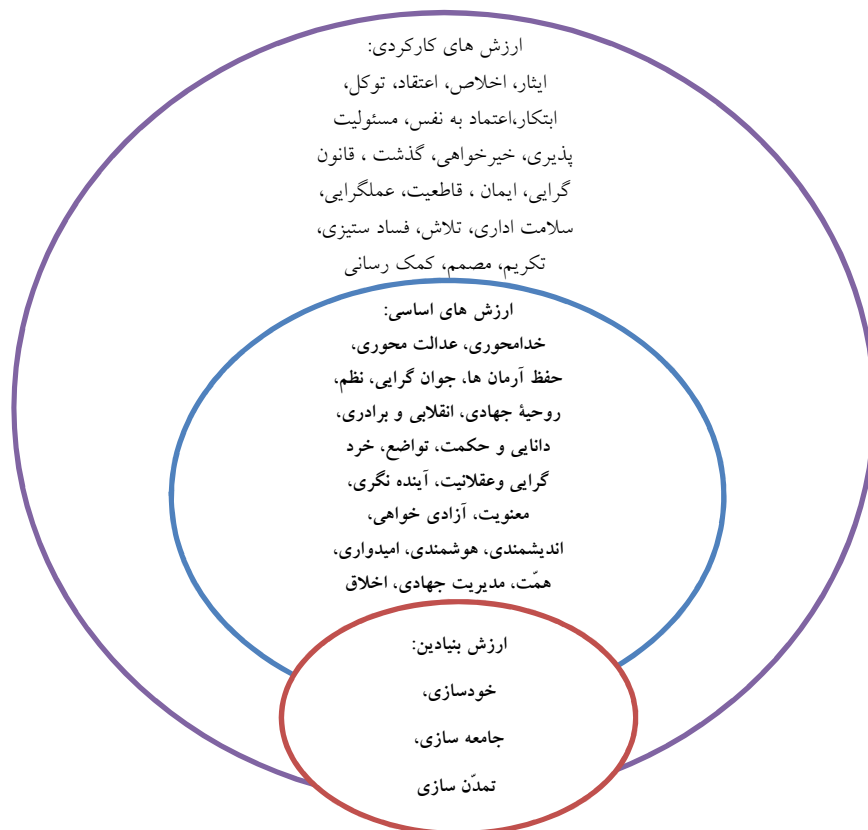
اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

مدیریت خردمندان، گام های استوار، آینده سازی، امید به آینده، مدیریت کارآمد و خردمند و پر انگیزه	عدالت			رسانی	
	تصمیم گیری				
	همت و اراده				
	امیدواری				
	مدیریت جهادی				

۴-۲-۲- کدگذاری محوری

در کدگذاری محوری ارتباط مقولات و مفاهیم با یکدیگر مورد بحث و بررسی قرار می گیرد. در یک بررسی مقایسه ای این مقولات در سه طبقه جای می گیرند؛ که عبارت اند از: ارزش های بنیادین، ارزش های اساسی و ارزش های کارکردی. روابط این ارزش ها به صورت یک فرآیند قیاسی طی می شود؛ به طوری که ارزش های کارکردی ذیل ارزش های اساسی تعریف می شود و ارزش های اساسی نیز به مراتب ذیل، ارزش بنیادین معنا و مفهوم پیدا می کنند.

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

نمودار ۲- شبکه مقولات استخراج شده

۴-۲-۳- الگوی ارزش های اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت

همان طور که در نمودار ۲ (شبکه مقولات استخراج شده) گفته شد؛ ارزش های رعایت اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت از نگاه مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) احصا شد. جهت تبیین مناسب تر از ارزش ها، آن ها در سه دسته ارزش بنیادین و ارزش های اساسی و ارزش های کاربردی طبقه بندی شدند.

ارزش های کاربردی ارزش های عملی ناشی از ارزش های اساسی هستند که می بایست هر فرد آن ها را در مقام اجرا، سرلوحه فعالیت خود قرار دهد. ارائه این ارزش های اساسی و کاربردی، در حقیقت منشور اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت را از منظر مقام معظم رهبری (زید عزه) تبیین خواهد نمود.

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

جدول زیر خلاصه ای از این ارزش ها را نشان می دهد:

جدول ۴ - جمع بندی ارزش ها

ارزش های بنیادین	ارزش های اساسی	ارزش های کارکردی
ارزش بنیادی رعایت اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت برای خودسازی، جامعه سازی، تمدن سازی	خدماتحوری	ایثار، اخلاص، اعتقاد، توکل، سلامت اداری، سبک زندگی اسلامی، دوری از حرام، شاکر، دل نورانی، معرفت اسلامی، ذکر و دعاکردن، قلب نورانی
	عدالت محوری	فساد ستیزی، وجدان اخلاقی، وجدان آرمان خواه، رعایت حقوق عمومی، دفاع از اقشار ضعیف، کمک به نیازمندان، منزلت اجتماعی
	حفظ آرمان ها	ایمان، ارزش دینی، آرمان خواهی انقلابی، نظریه نظام انقلابی، مروت انقلابی، نگاه انقلابی، انگیزه انقلابی، زهد انقلابی، موضع انقلابی
	جوان گرایی	شجاعت، قدرت و نشاط کاری، داوطلبی، کارآمدی، سرعت عمل، جوشش انقلابی، پیرانگیزه
	نظم	قانون گرایی
	روحیه جهادی، انقلابی و برادری	عملگرایی، تلاش، کمک رسانی، ما می توانیم، تلاش جهادی، تلاش همه جانبه، انگیزه جهادی، جهت گیری انقلابی و جهادی، جهاد علمی
	دانایی و حکمت	پژوهش و دانش، کاردانی
	تواضع	احترام، تکریم، انعطاف، منیع الطبع، مهربانی با دیگران، جوانمردی

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

عبرت از گذشته	خرد گرایی و عقلانیت
منطقه ای اندیشیدن و جهانی عمل کردن، آینده سازی، مصلحت	آینده نگری
فضیلت، رویکرد دینی، ارزش معنوی، شعور معنوی	معنویت
آزادی اجتماعی	آزادی خواهی
هشیاری	اندیشمندی و هوشمندی
اعتماد به نفس، امید به آینده، نگاه امیدوارانه، امیدبخشی	امیدواری
مصمم، ابتکار، گام های استوار	همت و اراده
مسئولیت پذیری، قاطعیت مدیریت خردمندانه، مدیریت کارآمد و خردمند و پر انگیزه، احساس وظیفه، رهبری آسمانی، انفعال ناپذیر	مدیریت جهادی
خیرخواهی، گذشت خلق نیکو، ساده زیستی، راستگویی، سازگاری	اخلاق

همانگونه که در جدول بالا دیده می شود؛ تعداد ۲۲ ارزش اساسی و ۸۸ ارزش کارکردی از متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، به عنوان مفاهیم منشور اخلاقی استخراج و تبیین شده است.

۵- ارائه نظریه

نظریه پردازان داده بنیاد، نظریه خودشان را در سه شکل ممکن ارائه می دهند: یک، الگوی کدگذاری بصری دو، مجموعه ای از قضایا (یا فرضیه ها) و سه، داستانی که به

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

شکل روایی نوشته می شود. (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶: ۸۹) لذا با توجه به گویایی و اختصار در این پژوهش از الگوی کدگذاری بصری استفاده شده است.

نمودار ۳- نظریه داده بنیاد الگوی کدگذاری بصری

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

براساس جمع بندی مقوله ها، مفاهیم ها و زیرمفاهیم ها، مقام معظم رهبری (زید عزه) در بیانیه گام دوم، نسبت به ابعاد فردی، اجتماعی، تعلیم، تربیت، مراکز تعلیم و تربیتی، اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت، استادان، کارکنان، دانشجویان، در حیطه های خودسازی، جامعه سازی و تمدن سازی، توجه ویژه داشته و در جای جای این بیانیه، به مقولات و مفاهیم قید شده تأکید داشته است. لذا این بیانیه مهم، می تواند برای همه آحاد جامعه و به ویژه دستدرکاران حوزه تعلیم و تربیت، یک فصل الخطاب، محسوب شود.

۶- نتیجه گیری

با توجه به این که آرمان های معنوی و اخلاقی، زندگی یک جامعه، یک کشور و یک ملت را جهت دار می کند و به تلاش و مبارزه آن ها معنا می دهد و برای انسان هویت می سازد؛ اگر ذخیره اخلاقی و معنوی در وجود انسان از حد لازم کاهش یابد، انسان دچار لغزش ها و گمراهی های بزرگی خواهد شد. زیرا معنویت موجب هدفدار شدن انسان بوده و زندگی او را معنا می کند؛ مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) به عنوان رهبر فقیه و فرزانه انقلاب، همواره به حقیقت این امر توجه داشته و در هر سخنرانی با مسئولین و کارگزاران نظام، سایر ارگان ها و حرفه ها، و به ویژه در بیانیه گام دوم انقلاب، آنان را از توصیه هایی اخلاقی بهره مند می سازند. لذا در این پژوهش سعی کردیم کلیه مقولات، مفاهیم و زیر مفاهیم ارزش های اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت را احصاء نموده و به صورت مدون و طبقه بندی شده تبیین نماییم. بدین منظور ارزش های اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت در بیانیه گام دوم انقلاب، ارزش بنیادین خودسازی، جامعه سازی و تمدن سازی و تعداد ۲۲ ارزش اساسی (خدامحوری، عدالت محوری، حفظ آرمان ها، جوان گرایی، نظم، روحیه جهادی، انقلابی و برادری، دانایی و حکمت، تواضع، خرد گرایی و عقلانیت، آینده نگری، معنویت، آزادی خواهی، اندیشمندی، هوشمندی، امیدواری، همت، مدیریت جهادی، اخلاق) و تعداد ۲۱ ارزش کاربردی (ایثار، اخلاص، اعتقاد، توکل، ابتکار،

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

شجاعت، اعتماد به نفس، مسئولیت‌پذیری، خیرخواهی، گذشت، قانون‌گرایی، سبک زندگی اسلامی، ایمان، قاطعیت، عملگرایی، سلامت اداری، تلاش، فساد ستیزی، تکریم، مصمم، کمک‌رسانی) جمع‌بندی، طبقه‌بندی و تبیین شد.

این موارد بیان شده در بیانیه گام دوم انقلاب، در حقیقت ارزش‌هایی هستند که رعایت آن‌ها یک حرفه را ارزشمند می‌سازد. البته لازم به ذکر است؛ وزن هر یک از این ارزش‌ها متناسب با حرفه‌های مختلف به صورت اقتضائی، می‌بایست تعریف شده و هر حرفه متناسب با اقتضائات و شرایط خاص خود، به تعریف و اولویت‌بندی ارزش‌های استخراج شده بپردازند. در مجموع باید گفت براساس اهداف غایی بیانیه، رعایت این بایسته‌ها و ارزش‌های اخلاقی، در درجه اول، به خودسازی و در درجه دوم، به جامعه‌سازی و در درجه سوم به تمدن‌سازی منجر خواهد شد.

نکته دیگری که قابل ذکر و یادآوری است؛ این که هیچ پژوهش دیگری که با این عنوان تحقیق شده باشد؛ یافت نشد که نتایج آن پژوهش‌ها با نتایج این پژوهش مورد بررسی و مقایسه قرار گیرد و پژوهش حاضر در مقایسه با سایر مقالات، حاوی نکات متمایزکننده‌ای است. یکی آنکه تعدادی از مقالات، ارزش‌های اخلاقی مورد اشاره غرب را مبنای کار تحقیقاتی خود قرار داده‌اند؛ در حالی که اینجا هدف، تولید ارزش‌های اخلاقی متناسب با بافت فرهنگی انقلاب اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی است که توسط مقام معظم رهبری (زید عزه) منتشر و ابلاغ شد.

۷- پیشنهادها:

- ۱- پیشنهاد می‌شود؛ مراکز تعلیم و تربیت‌ها، براساس ارزش‌های اخلاق حرفه‌ای حوزه تعلیم و تربیت احصا شده در این مقاله، منشور اخلاق حرفه‌ای حوزه تعلیم و تربیت خود را موردبازنگری قرار دهند.
- ۲- پیشنهاد می‌گردد که دانشگاه‌ها و مراکز تعلیم و تربیت، به منظور انطباق‌پذیری با اندیشه ولایت، اصول به دست آمده را به روش‌های گوناگون (تهیه بروشورها، برگزاری کارگاه‌های آموزشی، هم‌اندیشی، کرسی‌های آزاداندیشی و...) ترویج نموده و نهادینه سازند.

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

- ۳- پیشنهاد دیگر آن است که مراکز تعلیم و تربیت، متناسب با ویژگی های مشاغل و پست های مراکز تعلیم و تربیت، ارزش های کارکردی اخلاق حرفه ای را که بیشتر به مشاغل مرتبط هستند؛ شناسایی کرده و به صورت یک سری کدهای رفتاری تعلیم، استادی، دانشجویی و کارمندی تعریف مجدد، تدوین نهایی و ترویج نمایند.
- ۴- یکی از نکات مهم و ضروری پژوهشی، تحلیل روابط بین مقولات اخلاق حرفه ای حوزه تعلیم و تربیت و تبیین شیوه تعاملات و روابط تأثیر و تأثر با یکدیگر است، که نیازمند فعالیت جدید پژوهشی است.
- ۵- پیشنهاد می شود؛ وضعیّت سنجی اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت مبتنی بر ارزش های اخلاق حرفه ای در بیانیه گام دوم انقلاب، مورد بررسی و پژوهش قرار گیرد.

منابع

قرآن کریم

- ابن مسکویه، ا. (۱۳۷۱). تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق، قم: انتشارات بیدار.
- استراوس، آ. و کوربین، ج. (۱۳۸۷). اصول روش تحقیق کیفی نظریه مبنایی، رویه ها و شیوه ها، بیوک محمدی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- الوانی، م. و دانایی فرد، ح. و آذر، ع. (۱۳۸۶). روش شناسی پژوهش کیفی در مدیریت رویکردی جامع، تهران: انتشارات صفار.
- بشیری، ز. و بازوبندی، آ. و قاسمی، پ. (۱۳۹۸). اخلاق حرفه ای معلمان، فصلنامه مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی میان رشته ای ۴۱، ۲۱۱.

اخلاق حرفه ای در آموزش، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۴۰۰

بهشتی فر، م. و نکوئی مقدم، م. (۱۳۸۹). رابطه رفتار اخلاقی مدیران با رضایت شغلی

کارکنان، مجله اخلاق در علوم و فناوری (پیاپی ۱۳)، ۱-۲، ۲.

بیک زاده، ج. و صادقی، م. و ابراهیم پور، د. (۱۳۹۱). تأثیر عوامل مراکز تعلیم و تربیتی

بر رشد اخلاق حرفه ای کارکنان، مجله اخلاق در علوم و فناوری، ۷، ۲، ۳.

حسینی خامنه ای، ع. (۱۳۹۷). بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران، تهران:

انتشارات انقلاب اسلامی.

خنیفر، ح. (1399/5/1). بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، نشست علمی، دانشگاه فرهنگیان،

چهارشنبه ۲۰ آذر ۱۳۹۸، <https://akhbarelmi.ir/137725/>.

دانایی فرد، ح. و امامی، م. (۱۳۸۶). تأملی بر نظریه پردازی داده بنیاد اندیشه مدیریت،

مجله استراتژی های پژوهش کیفی، ۲، ۷۲.

فرامرز قرامکی، ا. و برخوردار، ز. و موحدی، ف. (۱۳۹۵). اخلاق حرفه ای در مدرسه،

چاپ دوم، تهران: انتشارات مؤسسه خیریه آموزشی، فرهنگ شهید مهدوی.

فرامرز قرامکی، ا. (۱۳۸۷). درآمدی بر اخلاق حرفه ای، چاپ یکم، تهران: انتشارات

سرآمد.

فرامرز قرامکی، ا. (۱۳۹۳). اخلاق حرفه ای، چاپ ششم، تهران: مجنون.

فرامرز قرامکی، ا. و تورانی، ح. و دادار، ن. (۱۳۹۴). اخلاق، مثنی پند و پیمان نیست!

چرایی و چیستی اخلاق حرفه ای، مجله رشد مدیریت مدرسه، ۱۱۱، ۸-۱۲.

مجلسی، م. (۱۳۸۸) بحارالانوار، ج ۱۶، قم: انتشارات نور وحی.

اخلاق حرفه ای در مراکز تعلیم و تربیت، با تأکید بر ...

محمد، د. و امیر، ح. و بهادری، س. (۱۳۹۶). تعیین عوامل مؤثر بر اثربخشی اخلاق حرفه ای ازدیدگاه معلمان استان قم، مجله علمی و پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۳۱، ۱۶۵-۱۸۶.

مشایخی پور، م. (۱۳۹۰). مبانی اخلاق کار از دیدگاه امام علی(ع)، مجله دو فصلنامه علمی و پژوهشی مدیریت اسلامی، ۱۹، ۱، ۱۵-۲۳.

ملکی، ح. (۱۳۹۵). اخلاق حرفه ای، چاپ اول، تهران: نشر آبیژ.

موسوی، ف. و همکاران. (۱۳۹۵). اخلاق حرفه ای مدیران آموزشی، مجله فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۱۱، ۴؛ ۸۹-۹۶.

میرکمالی، م. (۱۳۸۲). اخلاق و مسئولیت اجتماعی در مدیریت آموزشی، مجله روان شناسی و علوم تربیتی، ۳۳، ۱، ۲۰۱-۲۲۱.

میرکمالی، م. (۱۳۸۹). رهبری و مدیریت آموزشی، تهران: نشر یسپرون.

هدایتی، ع. و برجعلی زاده، ر. و اله بداشتی، ندا. (۱۳۹۰). اخلاق حرفه ای در آموزه های دینی، مجله تاریخ پزشکی، علمی-پژوهشی، ۸، ۳۷-۶۴.

Norberg, K & Johansson, O. (2007). Ethical Dilemmas of Swedish School.